

ТРИБУНА ДОКТОРАНТА, АСПІРАНТА І ЗДОБУВАЧА

УДК 343.211

ФОРМИ РЕАЛІЗАЦІЇ КРИМІНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ З ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИНАМ У СФЕРІ ПРАВОСУДДЯ

М. В. Шепітько, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник, докторант Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса НАПрН України, м. Харків

Постановка проблеми. Розвиток України у різні періоди існування від часів Київської Русі до теперішнього часу безперервно пов'язаний із правовими традиціями, застосуванням на її теренах не тільки окремих законів або звичаїв, а й утворенням правових пам'яток, як-от: «Руська Правда» (бл. 1016, 1072) або «Литовський Статут» (1529, 1566, 1588), «Codex Theresianus» (1766, 1767), «Constitutio Criminalis Theresiana» (1768) та ін. Ці правові джерела вказують на існуючі механізми реалізації судових повноважень, права та обов'язки сторін у справі, судді, адвоката, свідків, наявні присяги, санкції за вчинення тих чи інших дій як у процесі, так і поза ним. Фактично мова йде про норми матеріального та процесуального кримінального права. Вони відображають стан держави або його окремих частин у різні історичні періоди, наявність прав та обов'язків членів суспільства та можливість їх притягнення до відповідальності. Ці відомі правові джерела часто пов'язані між собою і частково вказують на єдині правові та соціальні джерела. Судовий процес, механізм застосування покарання, судові органи та інші органи кримінальної юстиції зазнавали істотних змін, реформувались і продовжують реформуватися в чинних нормативно-правових актах України. При акцентуванні уваги на органах кримі-

нальної юстиції та кримінальному процесі, що діяли в різні проміжки часу в Україні, можна дійти висновку, що поетапно змагальний кримінальний процес замінив інквізиційний, що супроводжувалося закріпленням прав і свобод особи, яка попадає в орбіту кримінального судочинства.

Сучасний стан розвитку України як незалежної, демократичної, соціальної та правової держави відзначається об'єктивною необхідністю реформування кримінальної юстиції та її органів, оскільки історичні події 2013–2016 рр. (Революція Гідності, окупація АР Крим і частин Донецької та Луганської областей) збільшили вимоги суспільства у демократизації кримінального процесу та відновлення довіри до органів, які його здійснюють. Реформування кримінальної юстиції та її органів пов'язується з ефективною кримінальною політикою з протидії злочинам у сфері правосуддя.

Ступінь розробленості теми. Розуміння кримінальної політики серед учених-спеціалістів у сфері кримінального права є проблемою, яка не може вирішитися протягом не менше 200 років. При цьому стверджувати, що цей інститут з розвитком кримінально-правових наук все ж таки знайшов своє однозначне розуміння та місце в системі наук, поки що не можна [1, с. 164, 165; 2; 3; 4; 5; 6; 7; 8, с. 30–32; 9, с. 216–227; 10, с. 233–241; 11; 12; 13, с. 154–164; 14, 24–43]. На формування кримінальної політики впливають політичний вектор та міжнародне становище держави, розвиток громадянського суспільства, наявність умов для вчинення злочинів, інтелектуальні, технічні, тактичні, методичні та правові можливості представників органів кримінальної юстиції протидіяти злочинності, наявність кваліфікованих спеціалістів у сфері протидії злочинності, їх бажання протидіяти злочинності.

Особливу зацікавленість у дослідженні змісту кримінальної політики становлять праці ХІХ – початку ХХ ст. та їх взаємозв'язок із сучасними дослідженнями. За описом М. П. Чубинського, першим ученим, який використав термін «кримінальна політика», був А. фон Фейєрбах. Він її розумів як ту гілку науки, що повинна надати кримінальному законодавцю вказівки для кращої організації справи правосуддя [15, с. 55–56]. Таке поняття близьке до розуміння сучасного, коли автори-спеціалісти у сфері кримінального права,

намагаючись звернутися до даної проблеми, звертаються до кримінально-правової норми, вказуючи читачеві та законодавцю на необхідні покращення інституту злочину та/або покарання [7; 11]. Але навіть короткий аналіз поняття А. фон Фейербаха дає підстави також для фокусування уваги на суттєвих відмінностях цього визначення від сучасних уявлень про кримінальну політику. За таким підходом метою кримінальної політики стає краща організація справи правосуддя, а особливе місце в системі кримінальної політики починає займати кримінальна політика з протидії злочинам у сфері правосуддя.

Мета дослідження полягає у виокремленні форм реалізації кримінальної політики з протидії злочинам у сфері правосуддя. Результатом дослідження даної проблеми є вивчення системи та етапів формування кримінальної політики з протидії злочинам у сфері правосуддя.

Виклад основного матеріалу дослідження. Кримінальна політика з протидії злочинам у сфері правосуддя може бути реалізована через прийняття та дію стратегій, програм, договорів, окремих законодавчих і нормативно-правових актів. Прийняття таких актів завжди має мету зміни (реформування) окремих механізмів правозастосування. Тому важливим є те, що кримінальна політика з протидії злочинам у сфері правосуддя має щонайменше дві форми реалізації на правовому рівні: *правотворчу та правозастосовну*. Ефективність протидії злочинам у сфері правосуддя залежить не тільки від змісту правотворчої та правозастосовної форм реалізації кримінальної політики, а й від суб'єктного складу, діяльність якого має бути спрямована на виконання відповідних функцій.

Правотворча форма кримінальної політики з протидії злочинам у сфері правосуддя охоплює процес реформування органів кримінальної юстиції, процес їх діяльності, виконання рішень для досягнення цілей кримінального судочинства через створення та прийняття законодавчих та інших нормативно-правових актів. На цьому рівні такими актами можуть бути не тільки окремі стратегії, програми, договори, а й Кримінальний, Кримінальний процесуальний, Кримінально-виконавчий кодекси, закони України «Про судоустрій та статус суддів», «Про прокуратуру», «Про адвокатуру та

адвокатську діяльність» та ін. Дана форма реалізації кримінальної політики включає в себе певні процедури: 1) формулювання ідеї; 2) ініціювання прийняття або зміни нормативно-правового акта; 3) обговорення ідеї або концепції на різних рівнях (науковому, науково-практичному, професійному, суспільному, регіональному, міжрегіональному, державному, міжнародному); 4) прийняття нормативно-правового акта на відповідному рівні; 5) набрання чинності нормативно-правовим актом; 6) контроль реалізації ідей, вкладених у нормативно-правовий акт; 7) прийняття необхідних змін з метою досягнення більшої ефективності правозастосування.

У межах реалізації кримінальної політики з протидії злочинам у сфері правосуддя важливою подією стало прийняття Кримінального кодексу України (2001). Суттєвий науковий вклад у його підготовку та прийняття здійснили члени кафедри кримінального права Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого (нині – Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого) – М. І. Бажанов, Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, М. І. Панов, В. В. Сташис, В. Я. Тацій, В. П. Тихий та ін. У даному Кодексі було визначено систему злочинів проти правосуддя та покарання за їх вчинення. На теперішній час злочини проти правосуддя налічують 32 норми, які містяться у статтях розділу XVIII Особливої частини КК України (статті 371–400 КК України). В основному вони є злочинами невеликої та середньої тяжкості (29 посягань), 1 злочин – тяжкий (ст. 392 КК України – дії, що дезорганізують роботу установ виконання покарань), 2 – особливо тяжкі (статті 379, 400 КК України – посягання на життя судді, народного засідателя, присяжного, захисника або представника особи у зв'язку з їх діяльністю).

Окремі визначення злочинів, що містяться в інших розділах КК України, також можуть посягати на правосуддя, але за певних умов: погроза або насильство щодо державного чи громадського діяча (ст. 346 КК України), посягання на життя державного чи громадського діяча (ст. 112 КК України) – за умови, що посягання на голову чи суддю Конституційного Суду України або Верховного Суду України або вищих спеціалізованих судів України, а також щодо їх близьких родичів вчинено у зв'язку з їх державною чи громадською діяльністю; прийняття пропозиції, обіцянки або одержання непра-

вмірної вигоди службовою особою (ст. 368 КК України), незаконне збагачення (ст. 368²) та інші злочини у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг, – за умови вчинення таких суспільно небезпечних діянь учасниками судочинства у сфері правосуддя. Не менш важливим є те, що КК України передбачає покарання за вчинення злочинів у сфері правосуддя, що вказує на можливі заходи державного примусу при вчиненні відповідних суспільно небезпечних діянь.

Так само важливою подією реформування кримінальної юстиції та її органів стало прийняття Кримінального процесуального кодексу України (2012). Головними ініціаторами та авторами даного Закону вважаються В. Ф. Янукович та А. В. Портнов. У пояснювальній записці до проекту КПК України, яка опублікована на офіційному сайті Верховної Ради, вказується, що «існуюча на практиці модель кримінального процесу (*за тоді чинним КПК України 1960 р. – М. Ш.*) нашої держави може бути охарактеризована» такими негативними ознаками: 1) нерівність прав сторони обвинувачення та сторони захисту; 2) відсутність змагальних засад кримінального судочинства призводить до порушення прав осіб на стадії досудового розслідування; 3) виражений обвинувальний ухил кримінального процесу; 4) надмірне та невиправдане застосування на практиці запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою; 5) неналежний судовий контроль; 6) відсутність ефективних процедур на стадії досудового розслідування та судового розгляду, бюрократизованість кримінального процесу; 7) висока репресивність судових рішень [16]. На теперішній час відсутні офіційні висновки представників органів влади щодо подолання вказаних негативних ознак КПК України 1960 р. При цьому законодавець вклав певні механізми, які вплинули на кримінальну політику з протидії злочинам у сфері правосуддя. Певними проявами такої зміни кримінальної політики з протидії злочинам у сфері правосуддя стала поява розділу 37 КПК України «Кримінальне провадження щодо окремої категорії осіб». Особливий порядок кримінального провадження застосовується стосовно судді Конституційного Суду України, професійного судді, а також присяжного і народного засідателя

на час здійснення ними правосуддя, адвоката, Генерального прокурора України, його заступника, прокурора Спеціалізованої антикорупційної прокуратури (пп. 2, 7, 8 ст. 480 КПК України). Такі особливості стосуються повідомлення про підозру, порядку притягнення до кримінальної відповідальності, затримання й обрання запобіжного заходу. Не менш важливими змінами для сфери правосуддя стали поява слідчого судді як учасника кримінального провадження (статті 188–191 КПК України), закріплення функціонування автоматизованої системи документообігу суду (ст. 35 КПК України) та початку кримінального провадження з невідкладного внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань (ст. 214 КПК України), віднесення слідчого до сторони обвинувачення (ст. 40 КПК України), здійснення функції захисту виключно адвокатами (ст. 45 КПК України), закріплення такого нового процесуального джерела, як показання з чужих слів (ст. 97 КПК України), надання можливості стороні захисту залучати експерта (ст. 101 КПК України), привнесення у процесуальну сферу негласних слідчих (розшукових) дій (гл. 21 КПК України). Прийняття таких положень нового КПК України демонструє певні зміни як кримінальної політики в цілому, так і кримінальної політики з протидії злочинам у сфері правосуддя.

Починаючи з 2013 р. в Україні так само набула популярності ідея «люстрації», що вилілася у прийняття Закону України «Про очищення влади» від 16 вересня 2014 р. № 1682-VII. Саме цей Закон запустив процедуру очищення влади, перевірок, атестації та перетестації працівників правоохоронних та судових органів. Посади, щодо яких було здійснено заходи з очищення влади, – члени Вищої ради юстиції, члени Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, професійні судді, Голова Державної судової адміністрації України, його перший заступник, заступник, посадові та службові особи органів прокуратури України, Служби безпеки України, Служби зовнішньої розвідки України, Управління державної охорони тощо (пп. 4, 7, 10 ст. 2 Закону). Так само процедура люстрації стосувалася певних осіб, які займали посади з 25 лютого 2010 р. по 22 лютого 2014 р. або з 21 листопада 2013 р. по 22 лютого 2014 р. (пп. 3, 6, 7, 8 ч. 1 ст. 3, пп. 1–4, 9–13 ч. 2 ст. 3 Закону).

Суспільна вимога змін у соціальній та правовій сферах запустила процедури змінення найбільш важливої та вагової правової інституції – Конституції України. Причому спочатку відновлено дію окремих положень Конституції України (21 лютого 2014 р.), а потім сконцентровано увагу на змінненні Конституції України в частині правосуддя (25 листопада 2015 р.). Перший із названих проєктів змін до Конституції України був ініційований та набув чинності через трагічні події на майдані Незалежності в Києві та початок окупації АР Крим, а другий законопроект, ініційований Президентом України П. О. Порошенком, через «першочерговість» судової реформи, яка має утвердити «незалежність судової влади шляхом її деполітизації для посилення відповідальності судової влади перед суспільством, а також для запровадження належних конституційних засад кадрового оновлення суддівського корпусу» [17].

Реалізація судової реформи безпосередньо пов'язана із прийнятою Стратегією сталого розвитку «Україна – 2020» (схвалена Указом Президента України від 12 січня 2015 р. № 5). Наслідком прийняття Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020» стало введення в дію Стратегії реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 роки (схвалена Указом Президента України від 20 травня 2015 р. № 276). Із вступом даних Стратегій корелюється також прийняття наукових стратегій – Стратегії розвитку Національної академії правових наук України на 2016–2020 роки [18] або Єдиної європейської програми розвитку криміналістики до 2025 року «Криміналістика – 2025» [19].

Дані нормативно-правові акти фіксують стан певних державних та правових інститутів і програму їх реформування, досягнення окремих цілей, як-от: впровадження в Україні європейських стандартів життя та вихід України на провідні позиції у світі (ст. 2 Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020»), визначення пріоритетів реформування системи судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів задля практичної реалізації принципу верховенства права та забезпечення функціонування судової влади, що відповідає суспільним очікуванням щодо незалежного та справедливого суду, а також європейським цінностям та стандартам захисту прав людини (ст. 2 Стратегії реформування судоустрою, судочин-

ства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 роки). Формування таких цілей відповідає цілеспрямованню всіх видів кримінальної політики відповідно до наданих їх понять (розумінь).

У Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020» передбачено здійснення судової реформи та реформи правоохоронної системи за вектором безпеки, які віднесено до першочергових. Судова реформа проводитиметься у два етапи: перший етап – невідкладне оновлення законодавства, спрямоване на відновлення довіри до судової влади в Україні; другий етап – системні зміни в законодавстві: прийняття нової Конституції України та на основі відповідних конституційних змін – нових законів, що стосуються судоустрою та судочинства, інших суміжних правових інститутів¹. Таким чином, судова реформа передбачає лише зміни в законодавстві України.

Метою державної політики при реалізації реформи правоохоронної системи за Стратегією сталого розвитку «Україна – 2020» є «коригування завдань та функцій правоохоронних органів, упровадження нових засад проходження служби, нових критеріїв оцінки роботи правоохоронців для підвищення рівня захисту прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави від протиправних посягань». Також передбачається «розподілення функцій із формування політики, що має здійснюватися МВС України, та реалізації політики, що має здійснюватися окремим центральним органом виконавчої влади у системі МВС України – Національною поліцією». У Стратегії також зазначається на необхідність забезпечення «прозорості системи конкурсного добору осіб на посади, створити нову систему атестації персоналу органів правопорядку, змінити підходи до підготовки працівників цих органів, що повинно забезпечити зміну їх ставлення до виконання службових обов'язків у напрямі усвідомлення їх як надання оплачуваних державою послуг із забезпечення насамперед безпеки кожної особи, її особистих та майнових прав, суспільних та державних інтересів».

Цікавими також є очікувані результати здійснення судової реформи та реформи правоохоронної системи, які вимірюються стра-

¹ Див. також ст. 4 Стратегії реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 роки, затвердженої Указом Президента від 20.05.2015 р. №276.

тегічними індикаторами: 1) за індексом сприйняття корупції, який розраховує Transparency International, Україна ввійде до 50 кращих держав світу¹; 2) за результатами опитування рівень довіри експертного середовища (адвокати, юристи) до суду становитиме 70 відсотків; 3) за результатами загальнонаціонального опитування рівень довіри громадян до органів правопорядку становитиме 70 відсотків; 4) оновлення кадрового складу державних службовців у правоохоронних органах, судах, інших державних органах на 70 відсотків².

Правозастосовна форма реалізації кримінальної політики з протидії злочинам у сфері правосуддя охоплює процес реформування органів кримінальної юстиції, процес їх діяльності, виконання рішень для досягнення цілей кримінального судочинства через застосування законодавчих та інших нормативно-правових актів. Передбачення ефективності здійснення реформування може бути здійснено на етапі створення нормативно-правового акта, який покликаний урегулювати суспільні відносини правосуддя. Складність оцінки такого реформування в тому, що правозастосування залежне від правотворчої форми реалізації відповідної кримінальної політики. Однак такий взаємозв'язок не є абсолютним, оскільки діяльність з протидії злочинам у сфері правосуддя хоч і залежить від встановлених нормативно-правовими актами форм, але суб'єкти, на яких вона розповсюджується, та способи впливу на них залишаються незмінними та досить обмеженими. Саме від цієї форми реалізації кримінальної політики з протидії злочинам у сфері правосуддя залежить ефективність реалізації ідей, закладених при прийнятті відповідного нормативно-правового акта, який мав на меті протидію злочинам у сфері правосуддя.

На теперішній час в Україні створюються нові органи, діяльність яких спрямована на протидію у сфері правосуддя. Таким органом можна назвати Національне антикорупційне бюро України (Закон

¹ За індексом сприйняття корупції, який розраховує Transparency International, Україна посіла 144 місце – у 2013 році, 142 місце – у 2014 році, 130 місце – у 2015 році (див.: <http://www.transparency.org/>).

² Див. ст. 4 «Стратегічні індикатори реалізації Стратегії» Стратегії сталого розвитку «Україні – 2020», затвердженої Указом Президента України від 12.01.2015 р. № 5/2015.

України «Про антикорупційне бюро України» від 14 жовтня 2014 р. № 1698-VII). За КПК України (ч. 5 ст. 216) детективи НАБУ здійснюють розслідування злочинів, передбачених статтями 191, 206², 209, 210, 211, 354 (стосовно працівників юридичних осіб публічного права), 364, 368, 368², 369, 369², 410 КК України, якщо ці злочини вчинено суддею Конституційного Суду України, суддею суду загальної юрисдикції, народним засідателем або присяжним (під час виконання цих функцій), дисциплінарними інспекторами Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, Головою, заступником Голови, секретарем секції Вищої ради юстиції, іншим членом Вищої ради юстиції; Генеральним прокурором України, його заступником, помічником Генерального прокурора України, прокурором Генеральної прокуратури України, слідчим Генеральної прокуратури України, керівником структурного підрозділу Генеральної прокуратури України, прокурором Автономної Республіки Крим, міст Києва і Севастополя, області та його заступником, керівником структурного підрозділу прокуратури Автономної Республіки Крим, міст Києва і Севастополя, області; особою вищого начальницького складу органів внутрішніх справ, державної кримінально-виконавчої служби, органів та підрозділів цивільного захисту, посадовою особою митної служби, якій присвоєно спеціальне звання державного радника податкової та митної справи III рангу і вище, посадовою особою органів державної податкової служби, якій присвоєно спеціальне звання державного радника податкової та митної справи III рангу і вище. Для формування кримінальної політики з протидії злочинам у сфері правосуддя створення та діяльність детективів НАБУ має суттєве значення. Учинення злочинів корупційної спрямованості або інших названих КПК України злочинів службовими особами, які здійснюють функції досудового розслідування або судового розгляду, безпосередньо впливає на сферу правосуддя і відповідно на реалізацію кримінальної політики з протидії злочинам у сфері правосуддя.

Важливим також для реалізації кримінальної політики з протидії злочинам у сфері правосуддя є створення Державного бюро розслідування (Закон України «Про Державне бюро розслідувань» від 12 листопада 2015 р. № 794-VIII). На сьогодні даний орган ще

не почав працювати, але аналіз повноважень службових осіб даного органу дає підстави на очікування серйозних результатів від їх діяльності в майбутньому. Згідно з ч. 4 ст. 216 КПК України слідчі органів Державного бюро розслідувань здійснюватимуть досудове розслідування злочинів, вчинених службовими особами, які займають особливо відповідальне становище відповідно до ч. 1 ст. 9 Закону України «Про державну службу», особами, посади яких віднесено до 1–3 категорій посад державних службовців, суддями та працівниками правоохоронних органів, крім випадків, коли досудове розслідування цих злочинів віднесено до підслідності Національного антикорупційного бюро України згідно з ч. 5 цієї статті; вчинених службовими особами Національного антикорупційного бюро України, заступником Генерального прокурора України – керівником Спеціалізованої антикорупційної прокуратури або іншими прокурорами Спеціалізованої антикорупційної прокуратури, крім випадків, коли досудове розслідування цих злочинів віднесено до підслідності детективів підрозділу внутрішнього контролю Національного антикорупційного бюро України згідно з ч. 5 цієї статті.

Відповідно до чинного законодавства реалізація кримінальної політики з протидії злочинам у сфері правосуддя знаходитиметься у залежності від діяльності новостворених органів Національного антикорупційного бюро України та Державного бюро розслідування, оскільки до їх підслідності вже віднесено категорії справ, які вчиняються службовими особами органів кримінальної юстиції. Що стосується підслідності інших злочинів, які посягають на суспільні відносини у сфері правосуддя, то досудове розслідування щодо злочинів, передбачених статтями 384, 385, 386, 387, 388, 396 КК України, здійснюється слідчим того органу, до підслідності якого відноситься злочин, у зв'язку з яким почато досудове розслідування. Інші злочини, які посягають на правосуддя, розслідуються відповідно до загального правила, встановленого ч. 1 ст. 216 КПК України, – слідчими органів Національної поліції.

Разом із цим не можна вказати, що тільки органи, які здійснюють досудове розслідування, реалізують кримінальну політику з протидії злочинам у сфері правосуддя. Такими органами є також суд та інші судові органи (Державна судова адміністрація України, Вища рада

юстиції, Вища кваліфікаційна комісія суддів України), органи прокуратури та адвокатури України, органи, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органи та установи виконання покарань.

Правотворча та правозастосовна форми реалізації кримінальної політики з протидії злочинам у сфері правосуддя шляхом реформування кримінально-правового, кримінального процесуального та кримінально-виконавчого законодавства вказують на певні тенденції у цій сфері. Судова реформа та реформа правоохоронних органів відбуваються в напрямі протидії злочинам у сфері правосуддя на віддалену перспективу. Наслідком введення в дію законів України «Про Національне антикорупційне бюро України», «Про Державне бюро розслідувань» та «Про Національну поліцію» має стати виведення на новий рівень реалізації кримінальної політики з протидії злочинам у сфері правосуддя. Незважаючи на те, що низка положень КПК України не відповідає реаліям протидії злочинам у сфері правосуддя, змагальний характер кримінального процесу (судочинства) залишається домінуючим принципом демократизації органів кримінальної юстиції та здійснення завдань кримінального провадження. Необхідно зазначити, що завдання, поставлені в Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020» та Стратегії реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 роки, є такими, які спрямовані передусім на змінення законодавства, що стосується відповідних сфер. Разом із цим передбачається суттєве оновлення 70 відсотків суб'єктного складу органів кримінальної юстиції, що може призвести не тільки до позитивного ставлення суспільства, а й до негативного через те, що такі службові особи повинні мати високий професійний рівень. Тому важливим є створення (оновлення) освітніх програм з підготовки, перепідготовки працівників органів кримінальної юстиції. Крім того, необхідно перенести акцент з правотворчої до правозастосовної форми реалізації кримінальної політики з протидії злочинам у сфері правосуддя. Це стосується забезпечення техніко-криміналістичними, експертними та інформаційними засобами здійснення правосуддя¹. На сьогоднішній день слідчі, детективи та інші

¹ Див., наприклад, про «електронне правосуддя» п. 5.4 Стратегії реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 роки.

суб'єкти, які здійснюють кримінальну політику з протидії злочинам у сфері правосуддя, не мають у своєму розпорядженні новітніх засобів для здійснення завдань кримінального провадження. Більше того, поки що про забезпечення такими засобами не йдеться у планах, програмах або стратегіях.

Перелік літератури

1. Feuerbach P. J. A. Versuch einer Criminal-Jurespruzenz des Koran / P. J. A. Feuerbach, 1804. – S. 164, 165.
2. Ансель М. Новая социальная защита / М. Ансель. – М. : Прогресс, 1970. – 312 с.
3. Дагель П. С. Проблемы советской уголовной политики / П. С. Дагель. – Владивосток : Изд-во ДВГУ, 1982. – 124 с.
4. Беляев Н. А. Уголовно-правовая политика и пути ее реализации / Н. А. Беляев. – Л. : Изд-во ЛГУ, 1986. – 176 с.
5. Проблемы уголовной политики: советский и зарубежный опыт : сб. науч. ст. / под ред. А. В. Усса. – Красноярск : Изд-во Краснояр. ун-та, 1989. – 272 с.
6. Фріс П. Л. Кримінально-правова політика : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.08 / П. Л. Фріс. – К., 2005. – 440 с.
7. Лопашенко Н. А. Уголовная политика / Н. А. Лопашенко. – М. : Волтерс Клувер, 2009. – 608 с.
8. Грищук В. К. Окремі питання кримінальної політики сучасної Української держави / В. К. Грищук // Політика в сфері боротьби зі злочинністю: актуальні проблеми сьогодення : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. – Івано-Франківськ, 2011. – С. 30–32.
9. Закалюк А. П. Теоретична характеристика та обґрунтування системи державної протидії проявам злочинності / А. П. Закалюк // Право України. – 2012. – № 1–2. – С. 216–227.
10. Борисов В. І. Сучасна політика держави у сфері боротьби зі злочинністю та її кримінально-правовий напрям / В. І. Борисов // Право України. – 2012. – № 1–2. – С. 233–241.
11. Марисюк К. Б. Кримінально-правова політика у сфері майнових покарань в Україні / К. Б. Марисюк. – Львів : Тріада плюс, 2013. – 404 с.
12. Полищук Д. А. Базовые парадигмы современной уголовной политики России в сфере защиты интересов правосудия / Д. А. Полищук. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2014. – 255 с.
13. Шепитько М. В. Место криминалистической стратегии в связи с изменчивостью понимания уголовной политики / М. В. Шепитько //

Криминалистика и судебная экспертиза: наука, обучение, практика : сб. науч. тр. : в 2 т. Т. 1. – Харьков ; Вильнюс : Апостиль, 2014. – С. 154–164.

14. Борисов В. І. Поняття кримінально-правової політики / В. І. Борисов, П. Л. Фріс // Політика в сфері боротьби зі злочинністю України: теоретичні та прикладні проблеми : монографія / за ред. П. Л. Фріса та В. Б. Харченка. – Івано-Франківськ ; Х., 2016. – С. 24–43.

15. Чубинский М. П. Очерки уголовной политики: понятие, история и основные проблемы уголовной политики как основного элемента науки уголовного права / М. П. Чубинский. – М. : ИНФРА-М, 2010. – XII. – С. 55–56.

16. <http://www.w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=42312&pf35401=211920>.

17. <http://www.w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=57209&pf35401=366464>.

18. <http://www.aprnu.kharkiv.org/doc/strategiya.pdf>.

19. <http://www.crimcongress.com/news/4783/>.

20. <http://www.transparency.org/>.

Транслітерація переліку літератури

1. Feuerbach P. J. A. Versuch einer Criminal-Jurespruzenz des Koran, 1804. – S. 164, 165. [in English].

2. Ansel' M. Novaya social'naya zashchita [The new social protection]. Moskva.: Izd-vo Progress, 1970, 312 p. [in Russian].

3. Dageľ' P. S. Problemy sovetskoj ugotovnoj politiki [Problems of the Soviet criminal policy]. Vladivostok: Izd-vo DVGU, 1982, 124 p. [in Russian].

4. Belyaev N. A. Ugotovno-pravovaya politika i puti ee realizacii [Criminal legal policy and ways of its realization]. Leningrad: Izd-vo LGU, 1986, 176 p. [in Russian].

5. Problemy ugotovnoj politiki: sovetskij i zarubezhnyj [Criminal policy problems: the Soviet and foreign experience]. Krasnoyarsk: Izd-vo Krasnoyar. un-ta, 1989, 272 p. [in Russian].

6. Fris P. L. Kryminalno-pravova polityka [Criminal Law Policy]. Kyiv: 2005, 440 p. [in Ukrainian].

7. Lopashenko N. A. Ugotovnaya politika [Criminal policy]. Moskva.: Volters Kluver, 2009, 608 p. [in Russian].

8. Hryshchuk V. K. Okremi pytannia kryminalnoi polityky suchasnoi Ukrainskoi derzhavy [Some questions of criminal policy of the modern Ukrainian state]. Polityka v sferi borotby zi zlochynnistiu: aktualni problemy sohodennia, Ivano-Frankivsk, 2011, pp. 30–32. [in Ukrainian].

9. Zakaliuk A. P. Teoretychna kharakterystyka ta obgruntuvannya systemy derzhavnoi protyidii proiavam zlochynnosti [Theoretical description and justification of civil combating crime]. *Pravo Ukrainy*, 2012, Vol 1–2, pp. 216–227. [in Ukrainian].

10. Borysov V. I. Suchasna polityka derzhavy u sferi borotby zi zlochynnistiu ta yii kryminalno-pravovyi napriam [The current policy of the state in the fight against crime and its criminal legal direction]. *Pravo Ukrainy*, 2012, Vol 1–2, pp. 233–241. [in Ukrainian].

11. Marysiuk K. B. Kryminalno-pravova polityka u sferi matsnovykh pokaran v Ukraini [Criminal legal policy in the field of property punishment in Ukraine]. Lviv: Triada plus, 2013, 404 p. [in Ukrainian].

12. Polishchuk D. A. Bazovye paradigmy sovremennoj ugolovnoj politiki Rossii v sfere zashchity interesov pravosudiya [The basic paradigm of modern criminal policy of Russia in the sphere of protection of the interests of justice]. Moskva.: YUNITI–DANA, 2014, 255 p. [in Russian].

13. Shepitko M. V. Mesto kriminalisticheskoy strategii v svyazi s izmenchivost'yu ponimaniya ugolovnoj politiki [Place forensic strategy in relation to the variability of understanding the criminal policy]. *Kriminalistika i sudebnaya ehkspertiza: nauka, obuchenie, rpaktika*, Kharkov, Vil'nyus: Apostil', 2014, pp. 154–164. [in Ukrainian].

14. Borysov V. I., Fris P. L. Poniattia kryminalno-pravovoi polityky [The concept of penal policy]. *Polityka v sferi borotby ziz zlochynnistiu Ukrainy: teoretychni ta prykladni problemy* [Policy in the fight against crime Ukraine: theoretical and applied problems]. Ivano-Frankivsk-Kharkiv: 2016, pp. 24–43. [in Ukrainian].

15. Chubinskij M. P. Ocherki ugolovnoj politiki: ponyatie, istoriya i osnovnye problemy ugolovnoj politiki kak osnovnogo ehlementa nauki ugolovnogo prava [Sketches of the criminal policy: the concept, the story and the main problems of the criminal policy as a key element of science of criminal law]. Moskva.: INFRA-M, 2010, pp. 55–56. [in Russian].

16. <http://www.w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=42312&pf35401=211920>.

17. <http://www.w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=57209&pf35401=366464>.

18. <http://www.aprnu.kharkiv.org/doc/strategiya.pdf>.

19. <http://www.crimcongress.com/news/4783/>.

20. <http://www.transparency.org/>.

Шепітько М. В. Форми реалізації кримінальної політики з протидії злочинам у сфері правосуддя

Автор розглядає кримінальну політику з протидії злочинам у сфері правосуддя з точки зору форм її реалізації. Стаття заснована на ідеї, що виокремлюється, як мінімум, дві форми реалізації такої політики: правотворча та правозастосовна. Цей підхід розкривається через аналіз чинних нормативно-правових актів, які безпосередньо впливають на протидію злочинам у сфері правосуддя. Це перш за все Кримінальний та Кримінальний процесуальний кодекси України, окремі закони України, а також Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020» (схвалена Указом Президента України від 12 січня 2015 р. № 5) та Стратегія реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 роки (схвалена Указом Президента України від 20 травня 2015 р. № 276). На правозастосовному рівні відмічається початок роботи Національного антикорупційного бюро України та Державного бюро розслідувань, що безумовно впливає на реалізацію кримінальної політики з протидії злочинам у сфері правосуддя.

Ключові слова: злочини проти правосуддя, протидія злочинам у сфері правосуддя, кримінальна політика, форма реалізації кримінальної політики.

Шепітько М. В. Форми реализации уголовной политики по противодействию преступлениям в сфере правосудия

Автор рассматривает уголовную политику по противодействию преступлениям в сфере правосудия с точки зрения форм ее реализации. Статья основана на идее, что выделяется, как минимум, две формы реализации такой политики: правотворческая и правоприменительная. Этот подход раскрывается через анализ действующих нормативно-правовых актов, которые непосредственно влияют на противодействие преступлениям в сфере правосудия. Это прежде всего Уголовный и Уголовный процессуальный кодексы Украины, отдельные законы Украины, а также Стратегия устойчивого развития «Украина – 2020» (утверждена Указом Президента Украины от 12 января 2015 г. № 5) и Стратегия реформирования судоустройства, судопроизводства и смежных правовых институтов на 2015–2020 годы (утверждена Указом Президента Украины от 20 мая 2015 г. № 276). На правоприменительном уровне отмечается начало работы Национального антикоррупционного бюро Украины и Государственного бюро расследований, что безусловно влияет на реализацию уголовной политики по противодействию преступлениям в сфере правосудия.

Ключевые слова: преступления против правосудия, противодействие преступлениям в сфере правосудия, уголовная политика, форма реализации уголовной политики.

Shepitko M. V. Forms realization of criminal policy on the counteraction of the crimes against justice

The author is contemplated the criminal policy on the counteraction of the crimes against justice in terms of the forms of its realization. The article is based on the idea

that it is allocated at least two realization forms of such policy: law-making and law enforcement. This approach is revealed through the analysis of existing legal acts, which directly affect on the counteraction on the crimes against justice. It is, at first, Criminal and Criminal Procedure Codes of Ukraine, some special Laws of Ukraine, and also The Strategy of Sustainable Development «Ukraine – 2020» (signed by President of Ukraine, – Decree # 5, 12 January 2015) and The Strategy of Judiciary, Legal Proceedings and Related Legal Institutions Reforming for 2015–2020 (signed by President of Ukraine, Decree # 276, 20 May 2015). At the enforcement level it is marked the start of the National Anti-Corruption Bureau of Ukraine and the State Bureau of Investigation. This author analysis is underlined influence on the realization to the criminal policy to counteraction of the crimes against justice.

Key words: *crimes against justice, counteraction to crimes against justice, criminal policy, form realization of criminal policy.*